

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Roberti Tvrneri Viri Doctissimi Professoris In Academia
Ingolstadiensi Orationvm. Volvmen ...**

Turner, Robert

Coloniae Agrippinae, 1625

4. Concionatore.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69519](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69519)

quàm cautè? seuiebat in capita bonorum quam crudeliter? sternebat lectum genialem Imperatoris multis: quam fæde? Imperij maiestatem vocabat in discrimen, quam periculosè? Quorsum hæc? Quæ omnium vnquam vsquam laudatissima heroina est Renata Ducis Guilielmi coniunx opponenda est malis omnibus, bonis pauculis ipsa optima. *Cætera desunt.*

ROBERTI TURNERI

Liber, De Concionatore.

Multæ sunt Sacerdotis actiones, eæque singulæ non vtiles modo, sed etiam necessariae; nulla tamen aut re grauior aut ad fructum vberior quàm illa concionari: hæc functio, quantum habet utilitatis: tantum certè & difficultatis: difficultas tamen non impedit, quo minus omnes cupiamus aut esse, aut videri concionatores; imò quo maior obijcitur difficultas, eò contentiori studio prensamus nobis concionatoris aut veri verum aut simulati simulatam laudem: tritum illud, pulchra, quæ difficilia: pulchra ingenium certè hominum inflammant, non tantum: hæc causa, cur plurimi prius docent, quàm discunt; ideoque grauissimè peccant, quòd cum velint & debeant docere, non velint, tamen nec soleant discere: vobis autem, qui debetis concionari, vt possitis benè concionari, conabor breuissima præceptione efficere: præceptionem hanc, tribus capitibus, tanquam cancellis, includam, vita doctrina, arte: nam etsi videmus aliquando Concionatores facere potius quam explere officiū istud, sine exquisita arte, magna doctrina aut pura vita: tamè id sit nobis doctrinæ fundamentum esse, vt artem sine doctrina meretricem,

sic

sic doctrinam sine vita pestem: tamen ne perfectarum
dear velle præscribere, id est, omnia supra vestras vi-
res, perfectum hoc, & omni numero expletum requirit
tantum in vita, artis & doctrinæ mediocre illud & ple-
beum, & vobis ad vsum, & mihi ad præceptionem sa-
ris hoc tempore erit.

CAPVT I.

De vita Concionatoris.

*Tria
monstra
que.*

*Basilij di-
ctum.*

Vita Concionatoris est anima concionis: non
tantam vim concio relinquit in mentibus
impressam, quantam habet concionator bona
vitæ existimationem: pulchrè illi quisquis erat ha-
nostria ætate, Tria monstra esse communia: puerum
scilicet Episcopum, concionatorem impurum, regem
foeminam: horum monstrorum illud maximum, con-
cionator impurus: nam quantum monet verbo, ne fa-
ciamus; tantum monet facto, vt faciamus mala: cordis
& oris linguæ & actionis dissimilitudo in vnus ho-
minis corpusculum inclusæ habet monstri foediti-
mam speciem: non potest profecto bene dicere, qui
non solet bene facere. Christus coepit prius facere
postea prædicare; vt doceat, in dicto esse vanidum tho-
rem, nisi ex facto sit viuus neruus: vnde illud Basilij
argutum, à concionatore dici elegantius voce quàm
vita; fructuosius vita, quàm voce. Illud Etknici, hoc
Christiani oratoris esse. Sacræ litteræ concionatorem
appellant salem terræ: cuius terræ? populi scilicet pe-
tidi moribus, insipidi vita, hanc terram concionator
iubetur condire vitæ tanquam salis, vel puritate, vel
sapore: si non condierit: terræ vitium assignabitur sa-
li: accusabiturque in extremo iudicio non tam terra,
quòd squalluerit; quàm sal quod non condierit: vt bre-
uiter

uiter dicam, fructus verbi consequitur semper fructum vitæ, & tam quisque concionator bene dixit quam bene vixit: nunquam non credimus, aut certè difficulter credimus ijs, qui quod verbo confirmant, facto infirmant. Arrio nihil elegantius: quid effecit? vt populus stuperet verbum. Bonauentura nihil putidius: quid effecit? vt populus sitiret cœlum: verbum ergo bonum sine bona vita, tenebit aures; bona vita sine bono verbo mouebit mentes: bonum verbum cum bona vita aures mentesque ponet in cœlo. Hispani, Galli, & Itali cum viderent in vita tantum esse momenti ad concionis fructum, cognoscerentque frugalitatem humanum vix posse esse a labeculis integram; eam inierunt vitam, vt concionator subderet se commercijs ac sermonibus hominum, atque quam non potuit vitare naturæ fragilitatem, eam celaret, & parietum obstructione tegeret: vnde apud has gentes nihil tam insolens quàm in compitis & compotationum circulis videre parochos concionatores: imo quia parochi coguntur sæpe se sermonibus & hominum consuetudinibus inserere, concionatoris cura & functio imposita est penè solis monachis, qui nunquam concionantur, nisi vel apud eos, quibus eorum puritas est persuasa, vel apud hos, quibus illorum fragilitas est obiecta. Hæc lex tibi fixa, quisquis es concionator: Viuas benè: si non; tege saltem te pariete. Quod si cui vrbi concionatur talis obtingat, qui viuat bene, & dicat bene, & obeat vrbem flamma diuina ardens, ægris & moribundis solatio & auxilio, modestus, cautus, prudens, dulci promptus ore aures, confidenti, manus indigenti, cor omnibus præbens, næ illa vrbs felicissima est, imò infelicissima est, si mala est: illi enim pœna præceps imminet, si suo concionatori paret. Apage autem illos concionatores, qui vt sanctuli videantur, vitant consortium & consuetudinem suorum: sed videntur quod sunt, morosi aut superbi.

CAPVT II.

Humilitatem & Zelum concionatori virtutes maximè necessarias.

CVM omnes virtutes ornant concionatorem, tum illa maxime virtutum sane maxima, humilitas: humanæ menti infixit Deus & penitus inuissit: motum quendam suæ naturæ perficiendæ, omnique virtute expoliendæ, eumque tam vehementem, nisi summæ perfectionis numero expleto, numquam conquiescat. Hæc caussa est cur homo conetur sapiens & extra se, & supra se id est, verè contra se: nam cum cupit esse id summum, quod potest esse, præfert se totum, & se supra se ita effert, vt malit nihil esse, quam non esse omnia: istud est, esse superbum, omnia scilicet contemnere præ se, aut se putare omnia. Huius appetitionis immoderatam vim humilitas tenet intra lineas iubetque contentum esse ijs potentiæ, doctrinæ, & virtutis terminis, quos Deus pegit: vnde humilitas benè describitur, frenum mentis immoderatè se efferentis contra se, & supra se, eam ducens & tenens intra naturæ rationis gyrum: hanc qui consecutus est, is certe sanctissimus hominum habetur: nam omnia fert à Deo diuitias vt materiam virtutis, paupertatem vt segetem pœnitentiæ, carcerem vt meritum, libertatem vt donum, vno verbo id tantum vult esse, & gaudet esse, quod Deus dedit. Humilitatis ergo perfectio est, se omnia sua exigere ad normam diuinæ voluntatis: vt scilicet tum quis censeatur summè humilis, si id solum, & id omne vult, quod Deus vult. Hæc virtus sedem sibi maximè quærit in concionatore, Nam cum concionator

*Quid sit,
superbus
esse.*

*Quid sit
humili-
tas.*

nator, reliquis tacentibus, & solus dicat, idque è superiori loco quasi summus & princeps eorum, qui adsunt, facile fit, ut vel omnes contemnat præ se, vel se supra omnes efferat, pereatq; fructus boni verbi, quod concionator malè iecit: malè certè, quia quadam quasi manu superbiæ. Deinde hinc periculum est concionatori, quod ex sermonis elegantia, gestus conformatione, doctrinæ opinione alijsq; prærogatiuis, obijciatur spes & species gloriæ: qua esca si capiatur concionator, id tantum fructus percipit ex labore, ut laudetur pulchre dixisse. Finis autem concionis est, dicere non pulchrè, sed benè, non ad gloriam suam, sed ad fructum auditorum. Qui aucupatur è suggestu gloriam, inquit Ambrosius inuertit naturam, & quantum in se est, Deum euertit. Deum enim præpostero & peruerso ordine refert ad se, qui se ad Deum debuit referre. Qui Deum ad se refert, se facit præstantiorem Deo: fit plerunq; diabolus, qui vult videri Deus. Quare humilitatis freno fit, ut concionator totum se referat ad gloriam Dei; nihilque velit nisi Deum, & à Deo atque humanis laudibus non magis moueatur, quàm fumilis & ventulis: eloquentiam, doctrinam, authoritatem, omnia, quæ cælo refert acceptata, Deoque reddit id, quicquid homines aspergunt laudis, huic Deus certè dabit, ut bene seminasse, sic bene metere. Humilitas parit Zelum animarum; sine quo istud ipsum, concionari, habet magnum tædium, & nullum fructum. Zelus autem animarum docet, omnia facere, pati, dicere, cogitare, ad bonum proximi, ita ut velit esse ad normam Pauli, anathema pro fratribus: non curandum est, contra quem dicas potentes, impotentes, docti, indocti, omnes eodem tibi loco debent esse: quisquis peccat, is te sentiat aut perseuerans vindicem, aut poenitens parentem: vnde peccent grauissimè concionatores illi, qui secundam Prophetam assuunt puluillos, & cubitis

*Concionis
finis est
non ad
gloriam
suam, sed
ad fructum
auditorum
dicere.*

*Humilitas
docet
concionatorem
que zelus
parit animarum.*

Concionatores nihil quod dicendum est, debent celare.

Ceteræ virtutes extra humilitatem & zelum animarum frustra sunt.

Zelus Christi ambulantis ad huc in terra.

bitis auditorum subijciunt, id est, qui nihil libere dicunt, aut si quid sit dicendum, id vel tacent, vel participant tam blandulè, vt videantur aperuisse quendam adulationis, non Euangelij ludum. Vt boni concionatoris expleas numerum excitandus est tibi Zelus: vulnus subditi, si quod incipit molliendum est, si quod induruerit secundum & vrendum: has duas virtutes explicui, non quod hæ solæ decent concionatores, sed quod maximè decent. Nam etsi omnes virtutes habeat extra has, frustra habet vt concionator: illæ enim faciunt bonum virum; nos quærimus bonum concionatorem, frustra instructum à reliquis virtutibus, si hæ duæ absint, humilitas & Zelus animarum: ad has non incitat ipse Christus: sciuit omnia Deus, tamen hominibus fatetur, se ignorasse diem iudicij: plenus fuit omni diuinitate: tamen hanc diuinitatem velo carnis ita texit, vt de illo legatur à duodecimo anno vsque ad trigentesimum nullam diuinitatis aut edidisse actionem, aut emisisse vocem: id summæ humilitatis erat indicium, quod laborum & dolorum, quos in carne perpetuauerat tulit pro nobis, aut nullum fructum in hac vita cepit, aut eum solum quod latroitem habuit diuinitatis innocentia suæ semel præconem. Totus fuit zelus: videte principium vitæ; disputat in templo: videte finem vitæ; moritur pro hostibus: quæ media vita interfluxit, plena fuit laboribus, doloribus, concionibus, contumelijs, orationibus, siti, fame, nuditate, atque toro, felle, omnibus & singulis monumentis sui in terra zeli: vt in angustias conijciam omnia, qui vult concionari fructu concionari, his ille legibus teneatur: bene vitæ: humiliter cogitato: dicito libere: si sordes & nauos habes, vita publicum, illas pariete tege, hos seris obstrue: nauis etenim emanantes in vulgus timendum est, vt tanquam zizania fructum verbi vel præceptum vel obruant: ista tamen sic facito, vt superbi aut notiosi labem non subeas: id erit, si temperata quadam graui-

grauitate ostenderis te velle tuis potius viuere ad exemplum, quàm dicere ad auctoritatem.

CAPVT III.

De doctrina Concionatoris.

Concionator tum demùm perfectus erit, & omni numero expletus, si artes inferiores Grammaticam, Rhetoricam, Philosophiam plenè ordineque complexus fuerit: verum quia nos præceptione nostra formamus & polimus concionatorem, non qui omnia possit, sed qui suum officium possit prudentiæ quadam falce ita resecabimus superflua, vt quæ superflua, & necessaria, & pauca ea possit quilibet non omninò plumbeus, animo & cogitatione comprehendere.

CAPVT IV.

De Philosophia.

Augustinus, Cyprianus, Nazianzenus, Dionysius, alijque maximi illi Euangelij præcones tantum habuerunt Philosophiæ vt si non fuissent summi Theologi, potuissent haberi summi Philosophi: hanc excellentem laudem consecutos illos Philosophia penitus statuo: quare qui clamat vel hæretici vel imperiti, Philosophiam Theologo esse vel exitiosam, vel non utilem; refelluntur maximis auctoribus, & ideò maximis, quia Philosophis. Philosophia est donum Dei, quomodo ergò exitiosa? est fundamentum naturæ, quomodo ergò non utilis? Tertulianus vocat Philosophos Patriarchas hæreticorum,

*Antiquè
Ecclesiæ
D. D. S. S.
mi Phi-
losophi.*

*Laus phi-
losophiæ
ab utilitate.*

corum, sed Philosophos, qui volunt tantum esse Philosophi: trita est illa vox, Ex magnis Philosophis et magnos hæreticos, sed contra eos, qui naturam opponunt gratiæ, quasi esset & gratia stulta, vbi non est natura; & Euangelium futile, vbi non est ratio. Paulus etiam iubet caueri ab inani Philosophia: fatis in aliquam Philosophiam esse utilem, qui excipit & uult contra inanem: quam hanc? quæ quicquid non capit, irridet; & oracula, miracula, reuelationes, prophetias, gratiam, fidem, Christum, Euangelium tantum cit, quantam habent rationem. Hæc Philosophia in schola priuati cerebri, mater semper fuit in Ecclesia publici scandali: at Philosophia quæ hausta ex fontibus naturæ est, iam à Christianis segregatæ ab errorum & sectarum impuritate, facit viam ad gratiam tam apertam, vt in naturæ hoc fundamento aditum gratiæ emineat multò pulchrius & clarius: quare Philosophia erit utilis concionatori, siue vt fundamentum naturæ, siue vt donum Dei, hominem adducit ex mundo ad cælum, ex natura ad gratiam. Aristotele ad Christum: istud est, per visibilia mundum ascendere ad inuisibilem Deum, quod dicit Paulus sine hac tamen Philosophia cathedræ honorem habebantur Ambrosius, Bernardus, tanta commendatione, vt his qui conferantur, aut certe præferantur, ex Schola Philosophorum exierint: quare possumus esse concionatores sine Philosophia, sed commendationem possumus per Philosophiam: qui sine Philosophia manu aut pede hanc viam ingreditur, duas maxime virtutes debet excolere puram intentionem, & maximam reuerentiam: sic loquitur Bonauentura: puram intentionem interpretor, vt sacras quis litteras tractet & pertractet propter Deum, velitque ex hac tractatione nullum alium fructum libare, quam bonum proximi, & gloriam Dei: contra hoc peccatur non vno modo: student enim multi scripturis, vel

Philosophia etiã utilis concionatori.

Ignoranti Philosophiam due virtutes sunt necessariae.

fallant tempus, vel vt colligant honoris rumusculum, vel vt rem familiarem augeant, vel denique vt mundo liberius & auctius perfruantur: istud horum peccatum nullus aut homo satis dicere aut inferius satis potest vindicare: nam cum omnia, quæ continentur huius machinæ immensitate, deberent referre ad Deum; illi contra præpostero sanè ordine, Moysen, Prophetas Euangelium, gratiam, Christum ipsum reuocant ad se suaque commoda, Deus debet esse finis: illi faciunt viam: id est, Deum faciunt non Deum, non quod hoc possunt homuli, sed quod velint, si possint: pura autem intentio concionatorem ponit extra hoc peccatum, vt potè quæ dicit, facit, cogitat omnia ad proximi frugem, & Dei laudem. Reuerentiam etiam summam in scripturis tractandis requirebat à concionatore non Philosopho, nam quicquid non potest ex arte, id Deus largietur & abundè sufficet reuerentiæ huic. Id videmus in Ephrem, Bernardo, Catherina Senensi, alijs, viris, foeminis nostræ & anteaetæ ætatis, qui quod reuerentiam ad sacrarum litterarum tractationem attulerunt, dicunt & scribunt tam alta & tam altè, vt Philosophos cum istis si conferas illi ex terra corrasisse, hi ex cœlo notiones suas hausisse facile videas: maius est animo concipere Christum quàm ventre: hoc Christus ipse confirmat: nam cum mulier Euangelica exclamasset, beatum ventrem qui eum portauit: subiecit Christus; imò beatos hos, qui audiunt, verbū Dei & custodiunt illud: quid sibi vult hoc: imò! emphasis est, qua innuit qui Christum concipit, beatum esse ventrem, sed beatiorem animum. Concionator autem concipit animo Christum, & parit mundo, concipit, inquam, per reuerentiam, & parit per reuerentiam. Qui Christum concepit animo, nihil mirum, si Christum loquatur & Christum viuat, & altiùs & nitidiùs, quàm Philosophi nixi tantum pede naturæ. Deum reueretur, qui veretur: ille autem veretur;

*In Deū
laudem
& homi-
nis utili-
tatem
conciona-
tur homo*

Qui timet
Deum
reueretur
simul.
Officium
Conciona-
toris.

qui extremo conatu peccatum, id est Dei offe-
nium. Quare hæc cura suscipienda concionatori
scripturarum tractationem adferat cor mundo
purum labis, in maleuolam animam non in-
pientia, sap. 1. Quemadmodum in speculo in
labeculis stellæ aut nunquam videntur, aut ce-
scurè emicantes videntur: sic in mente infesta
to, Christus aut non omninò enitet, aut tenuite-
tet non dicimus stupenda sed agenda. Nam si po-
Iudaicus, iussu Dei, tribus diebus veteris vitæ
purgarint, & deterferint, priusquam legem aut
Euangelio legendo, annunciando, quantam
tem & reuerentiam requiret? contemplatio
Euangelij tam est delicata, vt inficiatur, si tur-
turbatur autem, si misceatur vlla mundi aut car-
gitatione. Segreganda ergò est concionatoris
tio à mundo & carne, atque per puræ intentio-
reuerentiæ quasdam quasi manus in Christi
abdenda. Hac ratione intentio pura & reuer-
erunt concionatori, non philosopho, summa
sophia.

C A P V T V.

De alijs Concionatoris nostri sub- sidijs.

Linguas, græcam, hebraicam opto, non
ro: informamus enim non illum perfectum
concionatorem, sed hunc, qui possit & velit
pastoris non mali bonum locum. Eloquentiæ
latinæ exquisitiorem cultum nec reiicio, si ad-
si absit, anxie desidero. Satis est huic quem polle
intelligere quæ legit, si non omnia perfecte,
plurima mediocriter. Ambrosium qui intelligit
Bernardum, satis is mihi latinè doctus hac tenui
cionator

cionatoris inumbratione. Post hanc latinæ linguæ tincturam, vellem Logices mediocrem cognitionem: saltem vt sciat concionator, quid sit arguere: si istud absit, saltem adsit diligentia in legendis authoribus, quos præscribo.

CAPVT VI.

De authoribus legendis, & quibus.

DOctrinam, quam exigo à concionatore, vellem non tam magnam, quàm bonam: bona petitur à bonis authoribus: plurimi noui, antiqui sunt boni, sed vobis non æquè omnes: nam neque ætatis est, nec institutionis huius, omnes aut velle, aut posse percurrere: id ergò sit vobis primum, vt animo comprehendatis corpus quoddã doctrinæ, quæ est necessaria concionatori: scilicet vt cognoscatis; quid Theologi de Trinitate, de Incarnatione, de iustificatione, de libero arbitrio, de sacramentis, de alijs summis fidei capitibus tractant: huic rei vnus aut alter liber seponendi, qui habeant aut omnia mediocriter, aut singulariter pleraque, idque stylo non implicato, sed claro; non fuso, sed substricto: vnum, inquam, vellem aut summum alterum librum: nam multitudo librorum vt prodest scribenti, sic studentì obest: vnde grauissimè errant, qui in principijs studij alicuius spargunt cogitationes suas per multos libros, cum omnes simul cogitationum partes collectæ vix sufficerent vni libro, quem non intellectum primò legimus, aut audimus, huius generis tres mihi libri videntur & sane sunt principes; Catechismus Consilij Tridentini ad Parochos, Cõfessio Catholicæ fidei Christianæ Hosij Cardinalis, & ad cumulum institutionis Vigerij. Catechismus habet omnia sed nimis arctè. Hosius eadem, sed

*Doctrina
necessaria
concionatori.*

*Multitudo
librorum
ingenijs
obest.*

*Libri
necessarij
in
primis
concionatori.*

*Utilitas
Catechif.
mi.*

*Multum
legere
corrum-
pit inge-
nia.*

*Theologia
practica
Sacerdoti
summè
ingressa-
ria.*

clarius. Vigerius subtiliter quidem, sed non supra
 tum mediocris ingenij: hos libros qui intellexerit
 telliget sanè quilibet intra annum) habebit
 Theologiam, quanta satis est bono Theologo con-
 natori: qui me vult ducem hoc ordine pergat. Ca-
 chisimum percurrat, vt intelligat tamen, diuinum
 librum, & dictatum à Spiritu sancto: cur per-
 quia hunc librum vellem vobis in sinu, in manu,
 esse: vt eum ediscatis vsu, non labore. Nam polita
 solum mentem doctrina, sed linguam etiam pura
 quadam lactea dictionis; ita vt sit & oratori Cae-
 & Theologo Paulus: in Hofio maiorem requirit
 conatum, & diligentiam, vtpote magistro Catechi-
 est etiam tersus. Vigerius vult te totum, si totum
 eum concoquere: est breuis, & habet aliquid sub-
 tatis, limatus scilicet ad normam scholasticam: qui
 gitationes suas segregant ab alijs libris, seque totum
 istos tres auctores conijciunt hos ausim promit-
 cathedrae intra annum & medium Theologos
 bonos: pestis est ingeniorum, legere multa, nisi scia-
 legere multum, vt discas praecipit Seneca: cum
 miscenda sacrarum literarum lectio: ista faciunt
 Theologiam theoreticam, quae perficit intelligentiam
 alia Theologia, quam vocant practicam: quae
 agenda: hanc vocat schola casus conscientiae, doctri-
 tam necessariam sacerdoti, vt sine ea sacerdos
 dat Ecclesiam, & prodat Christum: huius partis
 ratio inuexit in Ecclesiam Christi has morum per-
 fitates, quas pleriq; reprehendimus & sequimur.
 pus huius doctrinae complectuntur Summistae, qui
 cuntur, breuissimè. Caietanus, Nauarri manuale
 hoc genere est vberius, & aliorum iudicio perfectius
 non condemno horum iudicium, tantum vobis
 mendo hoc tempore Caietani summam praecor
 bus, quo ad hanc nostram institutionem: hanc ego
 strinam totam tam planè & tam plenè exequar
 ann
 nar
 qua
 uifi
 nu
 rus
 cor
 Ho
 Ecl
 sup
 hab
 bis
 eti
 vn
 ver
 co:
 im
 I
 fi
 ru
 O
 ru
 la
 gè
 fu
 m
 in

anno, vt non habituri fitis, quod desideretis hic alienam operam: non quod perfectius quid possim, quàm alij: sed quòd vestra plurimùm intererit, audiuisse: ero breuis: qui hanc doctrinam ignorat, is certè nunquam aut concionatur ad fructum, aut faciet clarus: at incidimus in luem pestemque hæreseos: vbi iam controuersiae has plerasque explicat Catechismus aut Hofius: istis si quis velit adiungere Enchiridion Eckij, aut controuersias Costeri impressas Ingolstadij superiori anno, non valdè repugnaro. Bellarminus habet in hoc genere omnia, sed hunc non propono vobis, nisi post illos tres libros non deuoratos solùm, sed etiam concoctos: vix credatis, quanti fructus res sit, in vno alteroque libro esse totum, quoad didiceris: ego verò sic statuo, vnum authorem imperfectum perfectè cognitum plus adferre frugis: quàm multos perfectos imperfectè lectos & intellectos.

CAPVT VII.

*De Authoribus, qui explicant literas
sacras.*

POST libros illos, quos finiui, lectos & mediocriter intellectos subiungantur sacrae litera: hic præceptio sit; vt perpetuò eas legas, cum ordine, sine ordine, solus, cum alijs, sequarisque semper purum illud, quod antiquitas fixit & consecrauit. Omnis nouitas hic fugienda, vtpote in fontibus, quorum laus est, esse antiquos, puros, nullaque noui riuuli labe admistos: sacrae litera habent mysteria: latent ergò primùm quòd mysteria; deinde, quòd sacra. Quòd sunt illa pluribus velis obtenta, eò his remouendis firmiora adhibenda subsidia spiritus proprii, & aliena interpretationis: ille ex coelo, hæc petitur ex libris doctorum.

*Nouitate
fugienda
præcipit.*

*Dionysii
Carthu-
sianum
voluen-
dum esse
affirmat.*

etorum : at hominis ætas non sufficit omnibus legedi-
dis, qui scripturas explicarunt : quare hortor vos ,
scripturarum sensis eruendis adhibeatis vnum Dion-
sianum Carthusianum, purum, breuem, enucleatum, co-
ligentem, nihilque nouæ labis suis scriptis asperge-
tem: iste verò quia nudam persequitur literam, nihil
aut parum opis affert inueniendis conceptionibus, et
formandis moribus; adiungetis Concordiam Euangeli-
cam Iansenij, librum sanè aureolum, & qui veluti
rationes, vel præceptiones morum tam copiosè suppetat,
vt in hoc genere ausim affirmare, nihil esse per-
tius.

CAPVT VIII.

De authoribus Concionum.

Q Vinque libros finiui studijs vestris perpetuos
solos, tres qui ad fidei capita; duos qui ad scrip-
turae explicationem faciunt: pauciores non pro-
tuli: plures non volui, imò non debui: paucitas cogitatio-
multitudo librorum spargit disijcitque cogitationem
mentis, vt rem necessariam sæpius inculcem: at in con-
cionibus formandis, autor sum, vt legatis plurimos
ex ijs, libetis optima. In principio tamen notiones
eruentur, & modus fingetur aptius, si paucos volu-
præstituatis duces & præceptiores: at quos mihi præ-
cipies sunt & semper fuerunt duo libri, Augustini
licet noui sermones: & Chrysostomi moralia in episto-
stolas Pauli. Nam Augustinus ita aptè, Chrysostomus
ita clarè diuinas notiones persequitur, vt communis
nemo altius, quàm ille; & alta, nemo clarius quam ille
vnuquam dixerit: etiam dicunt ad morem modumque
nostrum: quare ad formam hanc cupio vos esse ex-
pressos: sunt qui nostra ætate conciones scripserint, plures
mihi: ego tamen nullum puto melius, quàm Granaten-
sem

*Quos Au-
tores imi-
tandos
proponit.*

sem & Diez Hispanos. Thomas Beauchyames fertur à me, probatur à multis, si quis velit esse diligentior, huic præscriberem, & si possim, præciperem, vt ex Paulo de Palatio in Mattheum, & Didaco Sella in Lucam eliciat conceptiones, de rebus Dei tam altas, de rebus hominis tam aptas, vt arbitreris duos Paulos tonantes è cœlo, & vt non fit, quo aut Deus se homini aperiat, aut homo se Deo melius subijciat, quàm ope horum librorum.

CAPVT IX.

De arte Concionatoris.

Ars concionatoris optima sanè & maxima, est *Ars Con-*
 spiritus: vt enim quisque maximè spiritu est in- *cionata.*
 flinctus è cœlo, ita loquitur optima, & optimè: *ris, est*
 hic spiritus vel concipitur semine, vel animatur quasi *Spiritus*
 fotu perpetuo orationis: vnde doctores Ecclesiæ pri-
 mi maximi sanè concionatores erant toti in orationi-
 bus, & collecta cogitatione ita toti, vt post orationem
 viderentur spiritus, non corpus; flamma, non vita. Vn-
 de nihil mirum, si fuerint & sine doctrina docti, & lo-
 quentes sine eloquentia, quæ è cœlo: nam si loquitur,
 mouet; si mouet, animat: si animet mutat: at in quid
 mutat? in Angelum: nihil istud: mutat in Deum: mal-
 lem certè concionem hominis quasi Dei, quàm homi-
 nis oratoris: quare huic, qui nititur & vititur spiritu,
 non præscribo artem, scilicet posito supra artem: alijs,
 qui artis & naturæ alis volunt subuolare in cœlum &
 Deum, edam non præceptiones, sed monitiones: atque
 intendam digitum in authores, vnde, quicquid huc
 spectat, facile possint haurire tanquam è fonte: pri-
 mum tamen monendi estis id vnum, concionem
 dispesci in homiliam, postillam, & iustam orationem.

*Partitio
concionis.*

Orationem iustam voco ad normam veteris Rhetoricæ, quæ suas cuique orationi partes constituit, exordium, narrationem, confirmationem, epilogum, et secundum alios alias: homilia nihil habet partium, licet familiaris collocutio pastoris cum ouibus, quæ patris cum filijs: non hîc ars ostentari, sed ostendi pietas debet: magna est homiliæ ars, non præferre artem, aut certè affectatè non præferre: si quid tamen artem tanquam gemmulæ, interspergitur, sponte id accedat non vi accersatur: antiqui Patres vix attigerunt orationes ex omnibus Rhetoricæ partibus iustas, toti licet in homilijs & sermonibus, qui dicuntur: hi quæ familiares erant, toti quæ referebantur ad quandam charitatis flammam in mentibus nostris ciendam, se habebant perpetuo tenore, sine partibus, sine modo, quem à Deo accedentem, non accersitum arte, temporis locusque obiecerant. Si quæ tamen habent partes, non plures tamen quàm duas, propositionem scilicet & propositionis explicationem. Istud sane rarè: nam in homilijs itur à loco in locum, à notione in notione saltuatim, & quasi interrupto ordine, ita tamen cum ordine, vt res diuersissimæ sæpè inter se & dissimiles, mirum, quàm consentiant ad fructum proximi, & quodam cœli filo contextæ cohæreant. Quare homilia illam vnâ legem habeat, nullam seruare legem, contenta scilicet fulgoribus cœli.

*Postilla
voce putida
quæ dista.*

Postillam voce putida vocant paraphrasim breuiem vel totius, aut Euangelij, Epistolæ, vel aliquarum sententiarum ex Epistola aut Euangelio petitarum. Hæc in Ecclesiæ cunabulis, & vigore erat rara, in hoc verò nostri temporis labe frequenter vsurpata. Nam cum nobis frigeret charitas & oratio, cogebamur ut qui filum textus maiori cum ordine, quàm spiritum. Antiqui paraphrasin nunquam texebant, nisi plenam eamque mistam & sæpè pellucetam fulgoribus. Quare non erant paraphrases illorum puræ puræ postillæ.

postillæ, sed partim postillæ partim homiliæ. Postillæ posterorum tam fuerunt frigidæ, putidæ, & nonnunquam ineptæ, vt qui ex his stercoribus velit colligere gemmas, debeat certè boni genij & ingenij esse: in hos si incurratis, cauere falsas citationes, putidas interpretationes, somnia reuelationum, miracula non miracula, aliasque labes, quæ vitium faciunt, & conuitium puritati fidei: sunt tamen hîc quædam, tam quæ obseruetis quàm quæ vitetis: apud rusticos puto postillam commodam, sed quæ habeat homiliæ spiritum intertextum, tanquam emblemata. Ad memoriam etiam concionatoris nihil aptius: nam dum persequitur minutias textus, nec multas, nec desiectas, has, omnesque notiones ex his natas facile est, animo & memoria comprehendere. Parnigorola putant hanc rationem concionandi inuectam à pigris Parochis, qui cum viderent esse magni iudicij, concionem in partes dispescere, easque vberiter certoque filo persequi: maluerunt sequi literam, rem nec variam, nec impeditam. Ego potius puto hanc rationem ductam ex antiquis scriptoribus, qui paraphrasi illustrabant literam, eamque facile intellectam, tandem ad suggestum traductam fuisse, tandem ad suggestum traductam fuisse. Iusta oratio constat ex partibus, quas oratores perpoliunt, ego digito vobis indicabo. Vsurpantur Postilla à Gallicis, homilia ab Hispanis, iusta oratio ab Italis, ab omnibus singulæ etsi rarius hoc hi, illud illi. Galli etsi penè perpetuam insistant viam Postillæ, tamen non simplicem illam vsurpant, sed permixtam sale & spiritu homiliæ,

Paraphrasi
postillæ
posterorum.

CAPVT

CAPVT X.

De iusta concione & oratione.

*Orationis
partes
perstrin-
git ex va-
riorum
sententiis.*

Iusta oratio constat ex partibus orationis rhetorica, vel omnibus, vt quidam; vel plerisque, vt statuunt alij: dissensio enim hic est: nam sunt, qui concionem tam exquisitè exigunt ad rhetoricam antiquam, vt non iustam putent, nisi iuste omnia quæ drent. Alij requirunt duas tantum orationis partes exordium scilicet & narrationem: illi nimis superstitiosè, hi nimis arctè: nam qui volunt omnes partes gratiam includunt naturæ angustijs: qui volunt tantum duas, si narrationis nomine comprehendant diuisionem, & huius pertractationem, malè se explicant, & non comprehendant, imperfectè docent, & imminutè: vos medijs inter hos, facietis vnus concionis iustæ quatuor partes, exordium, diuisionem, confirmationem vel confutationem, & epilogum, Exordium ciebit attentionem, diuisio constituet partes, confirmatio vel confutatio constitutas persequetur, epilogus coget & quasi in quendam dictionis nodum subnectet omnia.

CAPVT XI.

De corpore concionis constituendo.

*Varietate
materie
concio-
num re-
prehensio-
nis.*

Corpus concionis effingendum, & quasi efformandum ex sacrarum literarum vno capite. Nam qui ex vno vnã, ex altero capite alteram sententiam libant materiem concionis, faciunt præter artem, & contra rationem: cum vnum caput materiem

suppe-

suppeditet sexcentis concionibus, cur duo capita confundas & commisceas in concionem vnā? tamen si spiritus dicter, sic esse dicendum non multum repugno, nolo enim spiritum sanctum conijcere in angustias artis nimis arctas: vnum caput vel Euangelij vel epistolæ, vel alterius partis, subministrat variam materiem, ex hac varietate seponenda est & deligenda vna, in qua consumas totam concionem: ostendo exemplo hodierni Euangelij: primum accedunt ad Iesum Scribæ & Pharisei, dicentes, quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? deinde, accusant discipulos violatæ ceremoniæ, quod scilicet non lauarint manus suas, cum panem manducant: tandem respondit Iesus, & rogat: quare vos transgredimini verbum Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit, honora patrem & matrem: & tandem, multis interiectis, quasi iratus subiecit, hypocritæ, benè prophetauit de vobis Isaias, dicens, populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me: alia sunt huius Euangelij, sed hæc satis ad exemplum: videtis vnum Euangelium, & illud non magnum, subministrare concionatori variam materiem, de traditionibus, de honore patris & matris, de excellentia verbi diuini supra humanas constitutiones, de iusta seueritate magistratus in obstinatos, exemplo Christi scribas vocantis hypocritas, vltimò de malis hominibus, qui loquuntur Deum & viuunt Bacchum, id est, vt dicit Euangelium, qui Deum labijs honorant, cor habent longè ab eo: ad rem, qui has omnes materias complexurus est vna concione, næ illæ fecerit vnum magnum nihil; nam dum est in multis multus, in singulis erit nullus: præstiterit ergò concionem vnā et formare ex vna materiæ, vel traditionum, vel reuerentiæ erga parentes, vt alterius, quam suggeret contextus, pro loco & captu auditorum: non frustra dico, pro loco, & captu auditorum: nam non omnia omnibus

*Ex singulis ali-
quid dicitur
ex toto
nihil.*

bus

bus conueniunt : secutus ergò Euangelij istius filium
apud hæreticos dicerem de traditionibus, apud magi-
stratus de humanis constitutionibus, apud malos de
iusta seueritate magistratus erga obstinatos, apud bo-
nos, de hypocritis, vt vitam parem verbis agant: poli-
meteriæ vnus delectum, & supellectilem lauram et
bonis authoribus petitam huic rei explicandæ, aggre-
dieris ad corpus concionis conflandum ex quatuor il-
lis partibus, exordio, diuisione, confirmatione vel con-
futatione, & epilogo.

CAPVT XII.

De Exordio.

*Exordiū
quomodo
apud do-
ctos insti-
tuendum.*

*Exordiū
quomodo
apud ru-
sticos
auspican-
dum.*

EXordium erit aliud, alij loco, & apud alium po-
pulum: vnde exordia concionum, quæ erant ha-
bita apud doctos & principes, qui traducunt ad
suggesta & cathedras ciuium & rusticorum, imperia
faciunt, sine sale, sine fructu, artem texendorum exor-
diorum, locosque quibus hæc ars constat, petitis ex of-
ficina Rhetorum, non ex mea præceptione: moniti
enim mea est, non præceptio vlla, tamen facietis pru-
denter & ad normam rationis, si exordium texe-
tis non exquisitè ad artem, nec longum, nec longè
petitum, sed oblatum quasi aut arreptum ex scriptu-
ræ, quam tractas, occasione. Verbi gratia, apud rusticos
si agerem de traditionibus, exordium conficerem
hac formula: Est (charissimi in Christo) traditio
ea vis, & autoritas, vt si eam è mundo sustulerimus,
mundi totius cognitionem totâ videremur velle eue-
tere: id certè videritis, si quid sit traditio, videatis: hæc
quid sit, explicabo rudi, sed plano modo, deditis
vos, quicumque hic estis, à parentibus aut hæris vestris
facere sulcum, spargere semen, occare, metere: at qua
via

via didicistis? non scripto aut litteris, qui ne litteras, quidem vnquam vidistis: minus certè haufistis ex natura, cum videatis ex arbore, ex flore, ex agro, naturæ constantem & perpetuam rationem, in omnibus eiusdem rei actionem æquè vnā: omnes enim arbores crescunt eodem modo, omnes rosæ eundem fundunt odorem, omnis ager eadem arte reddit fructum. Vnde profectò natura dicitur & arboris, sic creuisse; & rosæ, sic oluisse, & agri, sic tulisse fructum, nam quæcunque res agit constanter, & certo modo, illa sanè agit instinctu & pondere naturæ. Non ergò natura combibistis rationem colendi agri. Siquidem nec omnes colitis, nec semper colitis, nec eodem modo colitis. Vnde ergò didicistis? ab heris vestris: isti à quibus? à suis item heris: at hi vnde? à maioribus in hac cura versatis, perpetua semper serie vsque ad Adamum, primum agri cultorem. Hæc ratio appellatur traditio. Nam quicquid ab alijs discimus longa serie, non litteris non natura, sed ore & vsu, & maiorum quasi quadam, traditione, traditio dicitur: ex hac explicatione videtis, quàm stultè faciunt hæretici; qui traditionem tollunt è medio, rem tam necessariam, vt sine ea res rustica stare non possit: apud reges & nobiles sic exordieris, vt explices vim notionemque traditionis exemplo stemmatis continenter ducti à primis parentibus, filo non litterarum, sed oris & traditionis: ex hac inumbratione facile animaduertetis, exordia debere peti ex ipsa re, atque adè alia debere esse atque alia, apud alios & alios homines. pulcherrima sunt illa exordia, quæ nitent & fulgent similitudine quasi gemma, hæc ratio fuit D. Chrysofomo tam frequens, vt posteriores quidam magni potius nasi, quam iudicij interpretentur vitium, quòd toties intexat similitudines: quicquid isti reprehendant, mallem certè errare cum Chrysofomo, quàm insistere horum viam rectam: si tamen

Non omnia à natura sed ex traditione cognoscuntur.

Modus exordieris di apud reges & nobiles.

Optima exordia à similitudine sumenda.

est

*Chryso-
stomum
imitari
delecta-
tur.*

*Exordia
breuia in-
stituenda.*

est recta: nam Chrysoſtomus dum dicit, mouet, docet omnia tam clare, vt hunc plane ſtatim Principem concionatorum, & Diui Pauli qualiſcumque lum: ſatis de exordijs: alia præcepta petetis ex Rhetoricis: id tamen monendi eſtis, vt exordia textus quæ breuiſſima: qui longa faciunt, ſine iudicio faciunt.

CAPVT XIII.

De diuiſione.

*Narratio
non ad-
mittenda
in concio-
ne.*

Narratio non habet locum in concione: nam concio narrationis eſt Euangelium aut epiſtola lecta: quod ſi quis velit omittere lectionem Euangelij aut epiſtolæ, horum ſummam debet breuiter comprehendere, vt narratio ſit loco exordij aut quoddam quaſi membrum diuiſionis: ratio diuiſionis eſt clara, & naturæ potiùs, quam artis: hæc enim ſit præceptio vnica, & vnice obſeruanda, vt diuiſionis plura membra non conſtituas quàm tria: qui concionem diuidunt in quinque, ſex aut octo partes vel membra, concidunt non diuidunt concionem; & confundunt certè, non docent auditorem: multi hoc fecerunt, ſed non ad artem: ſi quis tamen varietate materiæ ducatur, vt in minutias potiùs quam partes diſſecet concionem, non præſcribo, vt hoc magis quam faciat artis eſt, ſic ſequi artem, vt non perdat iudicium: quare non præſcribo tria, quaſi non poſſent eſſe plura, aut pauciora: nam quatuor membra ſunt, etſi quæque vix probem, & nunquam ſanè uſurpabis niſi occaſio materiæ illa ſubiiciat: verbi gratia, ſuſcipiam explicandas notas Eccleſiæ, cogor vniuerſalitatis, antiquitatis, vnitatis, originis, miraculorum traditionis, aliarum notarum explicare vim, & rationem. Quanquam in tam ſuſa re, optarim, vt dicitur prima

primo, duas altero, & alias duas alijs sequentibus diebus explices; quoad omnes complexus fueris: nisi res postulet, vt omnes simul explices: Quod si talis res sit, aut occasio, reuocabis concionem, ad postillam, vel homiliam, non ad iustam formam, quam hic scribo & præscribo. De purioribus membris dico paucis, illam esse optimam formam, quæ constat duobus tantum membris: verbi gratia, de traditionibus si dicas, cum sit traditio duplex, humana & diuina: diuides concionem in duas partes, primamque in humana, alteram in diuina consumes: mistam traditionem si adijcias, erit concio trium partium: malletm duarum, vtpotè perfectiorem. Nam in duabus partibus mistæ traditionis vim potes ita explicare, vt frustra adieceris tertiam. Hic requiro iudicij aciem, potius quam pono artis legem.

*Optima
forma
concionis
constans
duobus
membris.*

CAPVT XIV.

De confirmatione, & confutatione.

Plerumque hæ duæ partes sunt coniunctæ: nunquam enim confirmamus vnã partem, quin contrariam etiam confutemus. Deinde hæ duæ partes dicuntur & censentur à multis Rhetoribus vna, quod vtriusque vna eademque sit doctrina & præceptio. Cum his ego confirmationem & confutationem feci concionis vnã partem: formandæ firmandæque conformationis præcepta communia promi debent ex Rhetoricis: hic vnicum moneo, & vnicè, vt non prius ad confirmationis tractationem aggrediaris, quàm materiem variam & multiplicem promiseris, & in vnum quasi cumulum confusè & permistim aggefferis. Huius aggestæ & confusæ materiæ ordo sit, & lex, quam præscribunt Rhetores: non quod huc

*Conf. &
confut.
semper
coniun-
ta.*

te concludam angustiarum semper, sed quod fit
 sequi legem notam, nisi meliorem sciueris: aliquando
 sequi iudicium: potius quam artem, est ars. Nam
 tanquam lex, non figitur, ut semper sequaris: sed
 quaris vel plerumque, vel quoties meliora non
 Confirmationis præceptio quam Rhetores docent
 etsi bona sit, meliorem tamen viam simplicis metho-
 vos insisteris, meliorem: si ordinem; meliorem, si
 meliorem si spectetis omnia: methodus simplex
 tur, quoties materiem tuam ducas & explices
 omnes locos dialecticos. Loci dialectici alij ab
 ponuntur: nos communi diuisione tribuimus in
 nos & externos, medios: internos voco, qui in re
 rent, genus, speciem, materiam, formam, totum
 grum, partem integram, definitionem: externos
 quæ rem quasi externa vestis ornant, causam sub-
 efficientem: finem, relata, contraria, priuantiã, con-
 dicentia, maius, minus, similia, dissimilia: medios
 co, qui nec in re, nec extra rem infiguntur, sed
 medij circumstant, scilicet coniugata, & diuisione
 horum locorum explicationem petetis ex Dialecticis
 & ita meditados habebitis, ut tanquam litteræ, scri-
 tibus, ita commentantibus hi incurrant, non accu-
 tur: hos si comprehenderitis animo & cognitione
 tis Rhetorices, satis Dialectices ad inuentionem ha-
 bitis: cognitio est facilis, sed maximi fructus: fru-
 petebit ex usu, usum docebo vno exemplo tra-
 nis, ut in eodem semper vestigio hareamus sit
 retinendam esse in Ecclesia traditionem à gene-
 omnis Dei præceptio retinenda est, omnique con-
 tione defendenda, traditionem vero quis non
 præceptionem Dei? manat enim à Deo ad Apostolum
 ab Apostolo ad Apostolicum ritum, ab hoc ad totam
 Ecclesiam, ita perpetua serie, ut ex prioris manu qui
 accipiat posterior, & alijs deinceps sequentibus por-
 gat retinendam, ut vtilem; defendendam ut diuinam
 à spec-

*Diuisio
 locorum
 dialecti-
 corum.*

*Traditio
 in Ecclesia
 retinen-
 da est.*

à specie: traditionum vero vna est humana, altera diuina tertia mista: quam reieceris? diuinam? frustra conaris hæretice: nam à Deo quicquid est, stat illud altiori radice, quàm vt possit humana aut vi, aut malitiâ euelli: an humanam? facile ferimus, vt humanæ traditioni detrahas auctoritatem diuinam: non enim sumus aut tam insani, vt infirmitati humanitatis tribuamus, quod est gratiæ; nec tam iniqui, vt de diuinis potius figamus, quod homo potest quàm quod Deus vult: tamen humanæ traditioni ea vis est & apud me auctoritas, vt eam putem puriorem, quàm historicam narrationem, quo est fons illius, quam huius simplicior: narratio enim historica fuit plerumque ex priuata affectione, quæ aspergit tantum falsi, quantum habet prauitatis: at traditio cum sit & publice accepta, & publice tradita, non potest aut vix certe potest distorqueri à recta via: mistæ ergò traditioni erit vis, diuina, quæ à Deo; summa quæ traditio: nam traditio humana, quantum videtur habere labis, quod sit humana: tantum perfectò habet certi, quod sit traditio, quæ & publice accepta, & publice data, humanæ infirmitatis labem ita vel abstergit, vel subigit, vt humana affectio alioqui distorta cogatur publici iudicij filum rectum sequi: à materia: nunquam traditionis nomen aut potius numen obtinuit, vlla præscriptio, quæ non fuit publice utilis, vel ad doctrinæ vim, vel ad morum puritatem, quid ergò reijcimus hanc, doctrinæ formam, vitæ regulam? potuit quidem mala doctrina traditionis specie & umbra aliquandiù se obtendere: sed hæc umbra quæ statim apparebat umbræ: apparuit & euauit: à forma, est præscriptio & præceptio quædam à Deo & Apostolis reijcietur? iniquè certè, ne dicam impiè: totum integrum & partem non habet, vt eo his locis vis argumento nec possit, nec debeat peti: à definitione: traditionem omnes definiunt præscriptionem, & præscrip-

*Traditio-
ne non
fallimur.*

A materia.

A forma.

*A defini-
tione.*

tionem Dei vtilem publice aut ad doctrinam, aut vitam, si spectes nos, vtilis nobis; si Deum, præceptum eius est: retinenda ergo nisi velis ipse te contrarium, & Deum ipsum contra gratiam violare: à causa efficiente. Deus traditionem, tanquam legem, tu quis infringat? à fine & iubet ad bonum nostrum: nus ergo est non impius tantum, qui vna opera libere Deo vim afferat: à Relatis: specta Deum dante: ne recipies: specta te: cui dat dat Deus misero, & casuro, nisi hoc fulcro sustentem: nullus profecto satis vindicat eum qui rem tam certam, tam clarè priuatim & publice, tam vtilem conetur è media ecclesia tollere: à maiori: præceptiones Catonis, Senecæ, Arriani, aliorum alias petitas ex media natura, ferimus tantum? etiam exquisito laudum genere efferimus, quanto magis traditiones ferendæ & tradendæ, vel positæ à Deo, vel nostro bono positæ: à simili. quemadmodum leges, quæ publicè sunt fixæ, possunt violari sine reipub. iniuria: hic violat Deum, qui traditiones, Dei quædam quasi oracula conuellere conatur: reliqui loci minuti, à toto à parte integra, à paribus, à dissimilibus à repugnans, à diuisione, non suppeditant nobis materiam certè frigidam. Quare cum non omnes loci pariter nobis semper inuentionem, adhibendum est in cium, vt eligas quod est in tota re aptissimum, aut vtilissimum: non enim omnia sed optima ponenda sunt: in hoc vno exemplo, tanquam speculo vna quanta & quàm vberis materiæ seges efflorescat in oculis illis dialecticis: frustra quærit riuiulos rhetorici qui nouit hos fontes. Illi sunt pueris, hi maturioribus qui sciunt & quod sciunt, cum iudicio dicunt aut docent. Non ego omnia posui, quæ pertinent ad illius tractationem, sed rudi quodam exemplo docent quàm late patet hæc doctrina: illa materies, quam pra posui, si distingueretur stellulis elocutionis

artis, satis esset iustissimæ concioni. Satis mihi intendisse digitum in fontes: vos inde haurietis vberius. Id quoque obseruandum est, vt non sequamini semper ordinem locorum, quem supra posui: mutandus vero ordo ita, vt optima in primum locum recipias, aut in vltimum reijcias, media vero, quæ faciunt potius numerum, quam vim, conijcias in corpus medium, & tanquam in cumulum aggeras: vno verbo, ille ordo est optimus, quem iudicas optimum pro loco, pro tempore, pro persona: quare siue à definitione, siue à genere, siue à causa incipias, nihil interest, modo sit ratio, cur sic incipias, aut non sic incipias. Tantum est de confirmatione: confutationis contraria est, præceptio. *Cætera desunt.*

ROBERTI TURNERI

PRECES AD S. AMBROSIUM

Patronum.

Dulcissime Ambrosi

Qui tepidos & adamantinos lachrymarum tuarum quodam lacte quasi caprino, mollisti ad lachrymas, tuis mihi precibus lachrymas elice, quibus sordes, si quæ inhærent, eluam: da, vt hæc mihi mentis precisquæ tepiditas caleat à te, imo ardeat per te. Non lachrymor pro peccatis, ô stupor! non doleo: ô frigus mentis: sed sint lachrymarum imbres, sint dolorum fluctus: quid hi, quid illi? nihilum præ peccatis meis, nisi tu hos, tu illos Deo commendes, si commendes, & tuarum precum fotu concalefacias, hoc meum siue in precibus, siue in actionibus frigus, non dubito quin coelos attingat, imo cælos inflammet, collocatumque in Diuæ matris, Sanctorumque conspectu

k 3

imper